

COVID-19'un Anksiyete, Ölüm Korkusu ve Obsesif Kompulsif Bozukluğuna Olan Etkisinin İncelenmesi

Heval KARAKOÇ¹, CebraİL KISA²

Özet

Dünya üzerinde insanların korku ve endişeye kapılmasına neden olan tsunami, deprem ve salgın hastalık gibi olağan dışı durumlar ile ölüm, hastalık, işsizlik ve fakirlik gibi olağan durumlar her dönemde yaşanmaktadır. Bu olayların insanlar üzerinde telafisi mümkün olmayan kalıcı etkiler bırakarak davranış değişikliklerine neden olduğu bilinmektedir. Covid-19 salgını da bu kapsamda değerlendirilmektedir. İlk kez Çin'in Wuhan kentinde ortaya çıkan COVID-19 salgınının insanların üzerinde yarattığı bazı problemleri belirli değişkenler kapsamında ortaya koymayı amaçlayan çalışma COVID-19 ile ölüm korkusu, obsesif kompulsif bozukluk ve anksiyete durumlarını incelemeyi amaçlamaktadır. Bu araştırmada kullanılan bağımlı değişkenler obsesif kompulsif bozukluk, ölüm korkusu ve anksiyete olmaktadır. Çalışma kapsamında 232 kişinin katıldığı anket yapılmıştır. Veri toplama yöntemi olarak araştırmacı tarafından hazırlanan demografik bilgi formu, Beck ve arkadaşları (1988) tarafından geliştirilen Beck Anksiyete Ölçeği, Karaca ve Yıldız tarafından uyarlanan Ölüm Kaygısı Ölçeği, Abramowitz ve arkadaşları (2005) tarafından geliştirilen Obsesif Kompulsif Bozukluk Ölçeği ve Arpacı ve arkadaşları (2020) tarafından geliştirilen Covid-19 Fobi Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonuçları Covid-19 pandemisi ile anksiyete, ölüm korkusu ve obsesif kompulsif bozukluk arasında ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca ortaya çıkan sonuçlar, ölüm korkusunun, obsesif kompulsif bozukluk düzeyinin ve anksiyete düzeyinin kadınlarda erkeklerden daha yüksek olduğunu ortaya çıkarmıştır. Bu durum ise Covid-19 fobisinin psikolojik etkilerinin kadınlarda, erkeklerden daha yüksek hissedilmesine neden olmuştur. Hazırlanan bu çalışma COVID-19 pandemisi ve ölüm korkusu arasındaki bağlantıyı açıklamaya olanak tanımaktadır. Ayrıca pandemi döneminde bireylerde artan anksiyete ve obsesif kompulsif bozukluk arasında anlamlı ilişki olduğunu gösterdiğinden literatüre faydalı olacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: COVID-19, Anksiyete, Obsesif Kompulsif Bozukluk

Investigation Of The Effect Of Covid-19 On Anxiety, Fear Of Death And Obsessive Compulsory Disorder

Abstract

Unusual situations such as tsunami, earthquake and epidemic that cause people to be afraid and worried around the world, and ordinary situations such as death, illness, unemployment and poverty are experienced in every period. It is known that these events cause behavioral changes by leaving irreparable permanent effects on people. The Covid-19 epidemic, emerged in China in December 2019, is also considered in this context. In studies on the subject, it is seen that the COVID-19 process causes many psychological symptoms such as fatigue, anxiety, post-traumatic stress disorder and obsessive-compulsive disorder in individuals. The study, which aims to reveal some of the problems caused by the COVID-19 epidemic, in the context of certain variables, aims to examine the fear of death, obsessive compulsive disorder and anxiety with COVID-19. The dependent variables used in this study, are obsessive compulsive disorder, fear of death, and anxiety. Within the scope of the study, a survey was conducted with the participation of 232 people. As data collection method, demographic information form prepared by the researcher, Beck Anxiety Scale developed by Beck et al (1988), Death Anxiety Scale adapted by Karaca and Yıldız, Obsessive Compulsive Disorder Scale developed by Abramowitz et al (2005), and Covid-19 Phobia Scale developed by Arpacı

¹ Klinik Psikoloji Yüksek Lisans, İstanbul Aydın Üniversitesi, heval.karakoc@stu.aydin.edu.tr

² Prof. Dr. , İstanbul Aydın Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, cebrailkisa@aydin.edu.tr

¹ <http://orcid.org/0000-0003-3465-4822>

² <http://orcid.org/0000-0001-7245-0842>

Başvuru : 27 Ocak 2022

Kabul : 23 Ağustos 2022

DOI: 10.56955/bpd.1063876

et al (2020) were used. The results of the research re-veal that there is a relationship between the Covid-19 pandemic and anxiety, fear of death and obsessive com-pulsive disorder. In addition, the results revealed that fear of death, obsessive compulsive disorder level and anxiety level were higher in women than in men. This situation has caused the psychological effects of Covid-19 phobia to be felt higher in women than in men. With this study, a clearer understanding of the link between the COVID-19 pandemic and the fear of death. In addition, it is thought to be beneficial to the literature, as it shows that there is a significant relationship between increased anxiety and obsessive-com-pulsive disorder in individuals during the pandemic period.

Keywords: COVID-19, Anxiety, Obsessive Compulsive Disorder

GİRİŞ

COVID-19 salgınının meydana gelmesinden ve ortaya çıkardığı çeşitli değişikliklerin başlangıcından günümüze kadar dünyanın pek çok yanındaki insanlar ölümle ve hastalanma korkusuyla birlikte çeşitli psikolojik travmalarla uğraşmak durumunda kalmıştır. Son dönemde gerçekleştirilen bir araştırma koronavirüsünün obsesif kompulsif bozukluk, yorgunluk, anksiyete, travma sonrası stres bozukluğu ve depresyon gibi çeşitli psikolojik semptomlara sebep olduğuna dair veriler ortaya koymaktadır (Rogers ve ark., 2020, s. 612). Koronavirüs olarak adlandırılan bu virüs grubu pek çok canlıyı enfekte edebilen bir tür virüs olarak nitelendirilmektedir. Koronavirüs insanlarda hafif ya da şiddetli bir şekilde ortaya çıkan solunum yolu enfeksiyonlarına sebebiyet vermektedir. Şiddetli akut solunum sendromu koronavirüsü olarak bilinen SARS-CoV ve Orta Doğu Solunum Sendromu koronavirüsü olarak bilinen MERS-CoV, 2002 ve 2012 yıllarında yüksek patojenik koronavirüsler olarak insanlarda gözlenmiştir. Aralık 2019 tarihini sonlarına doğru Çin'in Wuhan kentinde ortaya çıkan koronavirüsü öncelikle sebebi bilinmeyen hasta topluluklarının bildirilmesi ile gözlenmiştir. Bahsi geçen SARS ve MERS hastalıklarına benzerliği ile kendini gösteren bu virüs taşıyıcılarda göğüs rahatsızlıkları, öksürük ve ateş gibi çeşitli semptomlara yol açmaktadır (Ferrer, 2020, s.323). Sonraki dönemlerde Çin'de gerçekleşen düşüş eğilimine rağmen COVID-19, uluslararası anlamda oldukça hızlı bir şekilde yayılmaya başlamıştır. Özellikle Şubat ayının sonunda yayılımı iyice hızlanan koronavirüs pek çok ülkede büyük enfeksiyon kümeleri meydana getirmiştir. Koronavirüsün oldukça hızlı bulaşma eğilimi ve gerçekleşen uluslararası seyahatlerin yoğunluğu da COVID-19'un dünya genelinde çok hızlı bir şekilde yayılmasına sebebiyet vermiştir. 2020 yılının Mart ayında Dünya Sağlık Örgütü küresel anlamda gerçekleşen COVID-19 salgınına resmi olarak pandemi ilan etmiştir (Chowell ve Mizumoto, 2020, s. 1093).

Koronavirüsün en temel belirtileri arasında akut solunum sıkıntısı, kalp hastaları, pinömoni, sep-tik şok, aritmi, karaciğer fonksiyonların da gerçekleşen bozukluk, çoklu organ yetmezliği ve akut böbrek hasarı yer almaktadır (Terpos ve ark., 2020, s. 834). Wang ve arkadaşları (2020) gerçekleştirdikleri çalışmada COVID-19 pandemi sürecinde ortaya çıkan psikolojik belirtileri değerlendirmiştir. Çalışma neticesinde Çin kapsamında ağır ve orta seviyede anksiyete, depresyon ve stres belirtilerinin gözlemlendiği ortaya koyulmuştur. Choi ve arkadaşları (2020) ise psikolojik etkilerle dair bir çalışmayı Hong Kong kapsamında gerçekleştirmiştir. Yapılan çalışma neticesinde ise COVID-19 pandemisinin depresyon ve anksiyete seviyelerinde oldukça hızlı bir artışa sebep olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Burke ve arkadaşları (2020)'nın İrlanda ekseninde yapmış oldukları çalışma sonucunda, COVID-19 pandemi sürecinde gerçekleştirilen kısıtlamalarla birlikte insanların depresyon, stres ve anksiyete seviyelerinde artış gösterdiği gözlenmiştir. Bireylerde gözlenen kaygı durumu genellikle bilinen ya da bilinmeyen uyaranlar sebebiyle ortaya çıkan gerginlik ve sıkıntı duyguları olarak nitelendirilebilir (Lehmann, 2003, s. 269). COVID-19 pandemisinin meydana getirdiği farklı bir problem ise ölüm korkusu olmaktadır. Bu virüs bireylerde uyum kaygısını artırabilmektedir. Koronavirüs öncesinde ortaya konulan araştırmalar ölüm oranı yüksek hastalıkların, bireylerdeki ölüm kaygısını tetikleyebileceğini ortaya koymaktadır (Salefi ve ark., 2016; Tang ve ark., 2011). Ölüm korkusu ele alındığında bu hissin temelinde kaygı bulunduğu söylenebilir. Dolayısıyla meydana gelebilecek potansiyel tehlikeye sahip durumlar karşısında hissedilen korku sebebiyle ortaya çıkan tedirginlik, kaygı kavramı olarak ifade edilebilir (Koç, 2002, s. 8).

Koronavirüs tarafından tetiklenen obsesif kompulsif bozukluğu ise temel olarak bireylerin el hijyenine odaklanmakta dolayısıyla da pandemi ile bağlantılı olarak değerlendirilmektedir. Obsesyon ya da kompulsiyonların varlığı obsesif kompulsif bozukluğunu karakterize etmektedir. Dikkat dağıtıcı ya da yinelenen düşünceler, hoş karşılanmayan duygular ve arzular bireyin takıntılarını meydana getirmektedir. Kompulsiyonlar ise bireyin bir dürtüye tepki olarak kendi kendine ortaya koyduğu eylemler ve davranışsal faaliyetleri nitelendirilmektedir (Abba-Aji, 2020, s. 6986).

Obsesif kompulsif bozukluğu etkileyen bazı faktörler bulunmaktadır. Bu faktörlerin başında biyolojik faktörler, bilişsel faktörler, kültürel faktörler ve psikososyal faktörler gelmektedir. Obsesif kompulsif bozukluğa dair tedavi ise ne yazık ki her zaman iyileşme ile sonuçlanmamaktadır. Bununla birlikte obsesif kompulsif bozukluğa sahip olan hastaların günlük hayatını yönetebilmek adına semptomları kontrol edebilmesine yardımcı olmaktadır. Hastalığın seyrine ve ciddiyetine bağlı bir şekilde bireylerin uzun süreli ya da daha yoğun bir tedaviye ihtiyaç duyduğu görülmektedir.

Tüm dünyayı etkisi altına almış olan COVID-19 pandemisi nedeniyle ortaya çıkan zorunlu karantina uygulamaları, kısıtlamalar, evden çalışmalar ve insanların sosyalleşmelerindeki azalmalar nedeniyle insanlar yeni düzene uyum sağlamakta zorlanmışlardır. Bu uyum sorunu insanların içine kapanmasına, yalnızlaşmasına neden olarak depresyon ve korku durumlarını ortaya çıkarmıştır. COVID-19 pandemi sürecinde meydana gelen vakalar ve ölümler insanların ölüm korkusu ve anksiyete yaşamasına neden olmuştur. Bu nedenle COVID-19 salgınının anksiyete, ölüm korkusu ve obsesif kompulsif bozukluk üzerindeki etkilerinin ve bu etkilerinin şiddetinin incelenmesi büyük önem arz etmektedir. Hazırlanan bu çalışma, COVID-19 pandemisinin bireylerde ortaya çıkardığı ölüm korkusu, anksiyete ve obsesif kompulsif bozukluğunu incelemektedir. Bununla birlikte, COVID-19 pandemisi ve ölüm korkusu arasındaki bağlantıyı açıklamaya olanak sağlamaktadır. Ayrıca pandemi döneminde bireylerde artan anksiyete ve obsesif kompulsif bozukluk arasında anlamlı ilişki olduğunu gösterdiğinden literatüre faydalı olacağı düşünülmektedir.

YÖNTEM

1. Araştırmanın Amacı

COVID-19 pandemisinin değişkenler ekseninde insanlar üzerinde yarattığı sonuçları ortaya koymayı amaçlayan bu çalışma COVID-19 ve anksiyete, ölüm korkusu, obsesif kompulsif bozukluk arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamaktadır.

2. Araştırmanın Modeli

İlişkisel tarama modeline göre gerçekleştirilen bu çalışma, nicel bir çalışmadır. Araştırmada kullanılan bağımlı değişken anksiyete, ölüm korkusu ve obsesif kompulsif bozukluk olmakta iken bağımsız değişken COVID-19 olmaktadır.

3. Çalışma Grubu

18 ve 64 yaş aralığındaki bireylerden oluşturulan bu çalışma, ilk olarak ulaşılan bireyler aracılığıyla başka kişilere de ulaştırılan anketlerle gerçekleştirilmiştir. Kartopu örnekleme yönteminin kullanıldığı uygulamaya yalnızca 18 ve 64 yaş aralığında bireylerin katılımı hedeflenmiştir. Araştırmaya dair veriler Google Form aracılığıyla oluşturularak araştırmanın yakın çevresi ile başlayıp online bir şekilde diğer katılımcılara ulaştırılmıştır.

4. Veri Toplama Araçları

Kişisel Bilgi Formu, Ölüm Korkusu Ölçeği, Beck Anksiyete Ölçeği, COVID-19 Fobi Ölçeği ve Obsesif Kompulsif Bozukluk Ölçeği araştırmada kullanılan veri toplama yöntemleri olmaktadır.

4.1. Kişisel Bilgi Formu

Kişisel bilgi formu beş farklı sorudan meydana gelmektedir. Katılımcının cinsiyeti, katılımcının yaşı, COVID-19 tanısı alma durumu, tanıdıklarının veya yakın çevresinden birinin bu tanıya alma durumu ve tanıdıklarının ya da yakın çevresinin corona yüzünden vefat etme durumuna yönelik bilgiler içermektedir.

4.2. Beck Anksiyete Ölçeği

Beck Anksiyete Ölçeği, Beck, Epstein ve Steer (1988) tarafından geliştirilmiştir. Bu ölçek 4 dereceli likert olarak düzenlenmiştir. Ölçek 'hiç' ve 'ciddi düzeyde dayanmakta zorlandım' seçeneklerinden meydana gelmektedir. Elde edilen sonuç ise 0-63 puan arasında değişmektedir. Puan arttıkça kişinin anksiyete seviyesi de artış göstermektedir.

4.3. Ölüm Kaygısı Ölçeği

Çalışmada kullanılan Ölüm Kaygısı Ölçeği'nin 1989 yılında son düzenlemesi gerçekleştirilmiştir. Bu ölçek 2001 yılında Yıldız ve Karaca tarafından Türkçe hale getirilmiştir (Sarıkaya, 2013). Türkçe hale gelen ölçek 25 sorudan meydana gelmekte, 0 ve 100 arasında puandan oluşmaktadır. Yüksek puan ölüm korkusu düzeyinin daha yüksek olduğunu ifade etmektedir.

4.4. Obsesif Kompulsif Bozukluk Ölçeği

Obsesif Kompulsif Bozukluk Ölçeği 2005 yılında Abramowitz ve arkadaşları tarafından geliştirilmekle birlikte 20 maddeden oluşmaktadır. Bildirim ölçeği olarak ifade edilen bu ölçek, obsesif kompulsif bozukluk hastalarında var olan belirtilerle hastalığın neden olduğu sıkıntının ve şiddetinin değerlendirilmesi için kullanılmaktadır.

4.5. Covid-19 Fobi Ölçeği

COVID-19 Fobi Ölçeği COVID-19'a karşı bireylerdeki fobi düzeyini ölçebilmek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek Arpacı ve arkadaşları (2020) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek öz değerlendirme ölçeği şeklinde kabul görmektedir. Ölçek maddeleri 5'li likert tipi kullanılarak hazırlanmıştır.

5. Veri Toplama Süreci

2021 yılının 21 Ekim ve 26 Aralık tarihleri arasında gerçekleştirilen araştırma 232 kişinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Veri toplama internet ortamında Google Formlar üzerinden oluşturulan anket ile gerçekleştirilmiştir.

6. Hipotezler

Hipotezler aşağıdaki gibidir:

- H1: Covid-19'un anksiyete üzerinde etkisi vardır.
- H2: Covid-19'un ölüm korkusu üzerinde etkisi vardır.
- H3: Covid-19'un obsesif kompulsif bozukluk üzerinde etkisi vardır.

7. Verilerin Analizi

Araştırmada gerçekleştirilen istatistiksel analizlerde Statistical Software for Social Sciences (SPSS) programının 25. versiyonundan faydalanılmıştır. Analiz kapsamında öncelikle verilerin normal dağılıp dağılmadığı kontrol edilmiştir. Tabachnich ve Fidell (2013, s. 22) normallik testleri için çarpıklık ve basıklık değerlerine bakılması gerektiğini ifade etmiş ve bu değerlerin -1,50 ile +1,50 arasında olmasının verilerin normal dağıldığı anlamına geldiğini ortaya koymuştur. Bu kapsamda ölçeklerle toplanan verilerin normallik testi için çarpıklık ve basıklık değerlerine bakılmıştır. Ölçek ve alt boyutlarının çarpıklık ve basıklık değerleri -1,50 ile +1,50 arasında olduğundan verilerin normal dağıldığı varsayılmıştır. Normal dağılımdan ötürü ilerleyen aşamalarda ise parametrik testler yapılmıştır. Bu kapsamda ölçeklerin demografik özelliklere göre farklılaşmasını tespit etmek amacıyla ikili gruplarda t-testi, ikiden fazla gruplarda ise tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Ölçeklerin birbiri ile ilişkisini tespit etmek için Pearson korelasyonu, ölçeklerin birbiri üzerindeki etkiyi ölçmek adına da regresyon analizi uygulanmıştır.

Tablo 1. Ölçek ve Alt Boyutlarının Normallik Testi Tablosu

Ölçekler	N	Çarpıklık	Basıklık
Beck Anksiyete Ölçeği	232	1,286	1,275
Ölüm Korkusu Ölçeği	232	,714	-,340
Ölümün Belirsizliği	232	,740	-,309
Ölümü Düşünme ve Tanıklık	232	,822	-,256
Açı Çekme	232	,452	-,694
Obsesif Kompulsif Bozukluk Ölçeği	232	,747	1,426
Bulaş	232	,477	-,074
Zarar Verme ve Hata Yapma Hakkında Sorumluluk	232	,824	,609
Simetri ve Sıralama	232	,890	1,218
Kabul Edilemez Düşünceler	232	,649	,309
COVID-19 Fobi Ölçeği	232	,792	,730
Psikolojik	232	,175	-,725
Somatik	232	1,449	1,254
Sosyal	232	,352	-,255
Ekonomik	232	1,308	1,322

BULGULAR

Bulgular kısmında öncelikle katılımcıların demografik verileri istatistiksel olarak ele alınmıştır.

Tablo 2. Katılımcıların Demografik Dağılımları

	Demografik Özellik	n	%
Cinsiyet	Erkek	48	20,7
	Kadın	184	79,3
Yaş Grubu	18-24 yaş arası	34	14,7
	25-34 yaş arası	89	38,4
	35-44 yaş arası	65	28
	45-54 yaş arası	38	16,4
	55-64 yaş arası	6	2,6
Covid-19 Tanısı Alma Durumu	Evet	67	28,9
	Hayır	165	71,1
Yakınlarının veya Tanıdıklarının Covid-19 Tanısı Alma Durumu	Evet	210	90,5
	Hayır	22	9,5
Yakınlarından veya Tanıdıklarından Covid-19 Tanısı Nedeniyle Ölme Kişi Olma Durumu	Evet	103	44,4
	Hayır	129	55,6

Katılımcıların % 79,3'ü kadın, % 20,7'si ise erkektir. Katılımcıların % 38,4'ü 25-34 yaş arasında, % 28'i 35-44 yaş arasında, % 16,4'ü 45-54 yaş arasında, % 14,7'si 18-24 yaş arasında ve % 2,6'sı 55-64 yaş arasındadır. Katılımcıların % 71,1'i Covid-19 pandemi sürecinde Covid-19 tanısı almamış, % 28,9'u ise Covid-19 tanısı almıştır. Katılımcıların % 90,5'inin bir tanıdığı veya yakını Covid-19 pandemi sürecinde Covid-19 tanısı almış, % 9,5'inin bir tanıdığı veya yakını ise Covid-19 tanısı almamıştır. Katılımcıların % 55,6'sının bir tanıdığı veya yakını Covid-19 pandemi sürecinde Covid-19 tanısı nedeniyle ölmüş, % 44,4'ünün ise bir tanıdığı veya yakını Covid-19 tanısı nedeniyle ölmemiştir.

Demografik analizlerden sonra ölçekler ile bu ölçeklerin alt boyutlarına ilişkin tanımlayıcı istatistik verileri sunulmuştur. Bu sayede katılımcıların Covid-19, anksiyete, ölüm korkusu ve obsesif kompulsif bozukluğu düzeylerini görmek mümkündür.

Tablo 3. Değişkenlere Yönelik Betimsel Analiz Sonuçları

Ölçekler	n	Min.	Maks.	Ort.	SS
Beck Anksiyete Ölçeği	232	0,00	54,00	12,50	12,58
Ölüm Korkusu Ölçeği	232	0,00	80,00	26,36	20,39
Ölümün Belirsizliği	232	0,00	40,00	13,11	11,09
Ölümü Düşünme ve Tanıklık	232	0,00	28,00	8,48	7,76
Açı Çekme	232	0,00	12,00	4,76	3,47
Obsesif Kompulsif Bozukluk Ölçeği	232	0,00	78,00	20,04	11,92
Bulaş	232	0,00	20,00	5,81	3,79
Zarar Verme ve Hata Yapma Hakkında					
Sorumluluk	232	0,00	18,00	4,45	3,45
Simetri ve Sıralama	232	0,00	20,00	4,21	3,56
Kabul Edilemez Düşünceler	232	0,00	20,00	5,56	3,75
COVID-19 Fobi Ölçeği	232	20,00	99,00	42,80	15,32
Psikolojik	232	6,00	30,00	15,58	5,87
Somatik	232	5,00	24,00	8,20	3,88
Sosyal	232	5,00	25,00	11,93	4,58
Ekonomik	232	4,00	20,00	7,08	3,39

Katılımcıların Beck Anksiyete Ölçeği ifadelerine verdikleri yanıtların ortalama değeri $12,50 \pm 12,58$ olup, puanlar 0-54 arasında değişkenlik göstermektedir. Katılımcıların Ölüm Kaygısı Ölçeği ifadelerine verdikleri yanıtların ortalama değeri $26,36 \pm 20,39$ olup, puanlar 0-80 arasında değişkenlik göstermektedir. Katılımcıların Obsesif Kompulsif Bozukluk Ölçeği ifadelerine verdikleri yanıtların ortalama değeri $20,04 \pm 11,92$ olup, puanlar 0-78 arasında değişkenlik göstermektedir. Katılımcıların Covid-19 Fobi Ölçeği ifadelerine verdikleri yanıtların ortalama değeri $42,80 \pm 15,32$ olup, puanlar 20-99 arasında değişkenlik göstermektedir.

Ölçeklerin ortalama puanları tespit edildikten sonra ölçeklerin demografik değerlere göre farklılaşma durumları incelenmiştir. Yaş grubu değişkeni için tek yönlü varyans analizi, diğer değişkenler için ise t-testi yapılmıştır. Öncelikle Beck Anksiyete Ölçeği'nin demografik değişkenlere göre farklılaşması tespit edilmiştir.

Tablo 4. Beck Anksiyete Ölçeği'nin Demografik Değişkenlere Göre Fark Testleri

Değişken	Cinsiyet	n	\bar{X}	SS	T	p
Cinsiyet	Erkek	48	7,87	10,08	-2,905	0,004
	Kadın	184	13,7	12,91		
Yaş Grubu	18-24 yaş arası ^b	34	17,97	13,35	2,651	0,034
	25-34 yaş arası	89	11,74	12,92		
	35-44 yaş arası ^f	65	9,97	11,19		
	45-54 yaş arası	38	12,95	12,59		
	55-64 yaş arası	6	17,33	10,17		
Covid Tanısı Alma Durumu	Evet	67	16,67	13,23	3,285	0,001
	Hayır	165	10,81	11,94		
Yakınlarında veya Çevresinde Covid Tanısı Olma Durumu	Evet	210	12,73	12,6	0,857	0,4
	Hayır	22	10,32	12,55		
Çevresinde Covid Tanısı Nedeniyle Ölen Kişi Olma Durumu	Evet	103	14,33	14,01	1,992	0,048
	Hayır	129	11,04	11,16		

Katılımcıların demografik özellikleri ile Beck Anksiyete ölçeğinden elde edilen puan ortalamaları arasındaki değişkenler incelendiğinde katılımcıların Beck Anksiyete Ölçeği puanlarının cinsiyete bağlı olarak farklılaştığı görülmüştür. Kadınların ölçekte yer alan puanlarının erkeklerden daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Analiz neticesinde katılımcıların Beck Anksiyete Ölçeği puanlarının yaş grubuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılaştığı görülmüştür. Bununla birlikte analiz sonuçları katılımcıların Beck Anksiyete Ölçeği COVID-19 tanısı alıp almamalarına farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır. Ayrıca katılımcıların Beck Anksiyete Ölçeği puanlarının, katılımcıların bir tanıdığıının COVID-19 pandemi sürecinde hastalık alıp almadığına göre anlamlı farklılaşmaktadır. Yine analiz sonuçları katılımcıların Beck Anksiyete Ölçeği puanlarının, katılımcıların bir tanıdığıının COVID-19 pandemisinde hastalık sebebiyle vefat etme durumuna göre istatistiksel bakımdan anlamlı farklılaştığını göstermektedir.

Beck Anksiyete Ölçeği'nin demografik değişkenlere göre farklılaşması tespit edildikten sonra Ölüm Kaygısı Ölçeği'nin demografik değişkenlere göre farklılaşması incelenmiştir.

Tablo 5. Ölüm Kaygısı Ölçeği'nin Demografik Değişkenlere Göre Fark Testleri

Değişken	Cinsiyet	n	X	SS	T	p
Cinsiyet	Erkek	48	19,79	18,72	-2,537	0,012
	Kadın	184	28,08	20,51		
Yaş Grubu	18-24 yaş arası	34	29,53	18,66	1,429	0,225
	25-34 yaş arası	89	28,9	23,12		
	35-44 yaş arası	65	24,68	18,88		
	45-54 yaş arası	38	20,61	16,68		
	55-64 yaş arası	6	25,67	20,34		
Covid Tanısı Alma Durumu	Evet	67	28,07	20,93	0,812	0,417
	Hayır	165	25,67	20,2		
Yakınlarında veya Çevresinde Covid Tanısı Olma Durumu	Evet	210	26,9	20,34	1,233	0,219
	Hayır	22	21,27	20,7		
Çevresinde Covid Tanısı Nedeniyle Ölen Kişi Olma Durumu	Evet	103	27,52	20,29	0,772	0,441
	Hayır	129	25,44	20,51		

Analiz sonuçları değerlendirildiğinde katılımcıların Ölüm Kaygısı Ölçeği puanlarının cinsiyet farklılığına göre anlamlı farklılaştığı görülmektedir. Analiz sonuçları, katılımcıların Ölüm Kaygısı Ölçeği puanlarının, katılımcıların yaş grubuna göre istatistiki bakımdan anlamlı farklılaşmadığını göstermektedir. Bununla birlikte elde edilen sonuçlar, katılımcıların Ölüm Kaygısı Ölçeği puanları, katılımcıların COVID-19 pandemisinde hastalık tanısı alıp almamalarına göre istatistiki olarak, anlamlı farklılaşmadığını göstermektedir. Yine sonuçlar, katılımcıların Ölüm Kaygısı Ölçeği puanları, katılımcıların bir tanıdıklarını COVID-19 pandemi sürecinde hastalık tanısı alıp almadığına göre istatistiki bakımdan anlamlı farklılaşmamaktadır. Ölüm kaygısı ölçeğine yönelik analiz sonuçları değerlendirildiğinde katılımcıların Ölüm Kaygısı Ölçeği puanlarının katılımcıların bir tanıdığının pandemi esnasında COVID-19 tanısı sebebiyle vefat edip etmeme durumlarına göre istatistiki bakımdan anlamlı farklılaşmadığını göstermektedir.

Ölüm Kaygısı Ölçeği'nin demografik değişkenlere göre farklılaşması tespit edildikten sonra Obsesif Kompulsif Bozukluk Ölçeği'nin demografik değişkenlere göre farklılaşması incelenmiştir.

Tablo 6. Obsesif Kompulsif Bozukluk Ölçeği'nin Demografik Değişkenlere Göre Fark Testleri

Değişken	Cinsiyet	n	X	SS	T	p
Cinsiyet	Erkek	48	16	10,69	-2,673	0,008
	Kadın	184	21,1	12,03		
Yaş Grubu	18-24 yaş arası	34	25,59 ^b	11,36	2,627	0,035
	25-34 yaş arası	89	19,57	12,46		
	35-44 yaş arası	65	18,37 ^a	11,11		
	45-54 yaş arası	38	18,39	11,01		
	55-64 yaş arası	6	24,17	14,66		
Covid Tanısı Alma Durumu	Evet	67	20,25	11,9	0,171	0,864
	Hayır	165	19,96	11,97		
Yakınlarında veya Çevresinde Covid Tanısı Olma Durumu	Evet	210	20,24	11,87	0,769	0,443
	Hayır	22	18,18	12,57		
Çevresinde Covid Tanısı Nedeniyle Ölen Kişi Olma Durumu	Evet	103	21,14	11,71	1,249	0,213
	Hayır	129	19,17	12,06		

Yapılan analiz sonuçları değerlendirildiğinde katılımcıların Obsesif Kompulsif Bozukluk Ölçeği puanlarının katılımcı cinsiyetine göre istatistiki bakımdan anlamlı farklılaştığı görülmektedir. Analiz sonuçları incelendiğinde katılımcıların Obsesif Kompulsif Bozukluk Ölçeği puanlarının, katılımcıların yaş grubuna göre istatistiki bakımdan anlamlı farklılaştığı görülmektedir. Ayrıca yine elde edilen sonuçlar katılımcıların Obsesif Kompulsif Bozukluk Ölçeği puanlarının, katılımcıların COVID-19 pandemi sürecinde COVID-19 tanısı alıp almadığına göre istatistiki bakımdan anlamlı farklılaşmadığını göstermektedir. Bununla birlikte katılımcıların Obsesif Kompulsif Bozukluk Ölçeği puanları, katılımcıların bir yakını ya da tanıdığıının pandemi sürecinde COVID-19 tanısı alıp almadığına göre istatistiki bakımdan anlamlı farklılaşmadığını göstermektedir.

Obsesif Kompulsif Bozukluk Ölçeği'nin demografik değişkenlere göre farklılaşması tespit edildikten sonra Covid-19 Fobi Ölçeği'nin demografik değişkenlere göre farklılaşması incelenmiştir.

Tablo 7. Covid-19 Fobi Ölçeği'nin Demografik Değişkenlere Göre Fark Testleri

Değişken	Cinsiyet	n	X	SS	T	p
Cinsiyet	Erkek	48	39,38	15,76	-1,749	0,082
	Kadın	184	43,7	15,13		
Yaş Grubu	18-24 yaş arası	34	42,47	12,27	2,589	0,038
	25-34 yaş arası	89	41,16 ^a	15,23		
	35-44 yaş arası	65	41,46	16,49		
	45-54 yaş arası	38	49,89 ^b	14,6		
	55-64 yaş arası	6	38,83	15,77		
Covid Tanısı Alma Durumu	Evet	67	44,55	16,58	1,106	0,27
	Hayır	165	42,1	14,78		
Yakınlarında veya Çevresinde Covid Tanısı Olma Durumu	Evet	210	42,59	15,17	-0,676	0,5
	Hayır	22	44,91	17,01		
Çevresinde Covid Tanısı Nedeniyle Ölen Kişi Olma Durumu	Evet	103	45,37	16,63	2,297	0,023
	Hayır	129	40,76	13,93		

Analiz sonuçları katılımcıların sadece COVID-19 Fobi Ölçeği Psikolojik alt boyutu puanlarının katılımcıların cinsiyetine göre istatistiki bakımdan anlamlı farklılaştığını göstermektedir. Ayrıca katılımcıların COVID-19 Fobi Ölçeği ortalama puanları, yaş grubuna göre istatistiki bakımdan anlamlı farklılaştığı da analiz sonuçları ile elde edilen veriler arasındadır. Yapılan analiz sonucuna bakıldığında katılımcıların COVID-19 Fobi Ölçeği puanları, katılımcıların pandemi süresinde COVID-19 tanısı alıp almadığına göre istatistiki bakımdan anlamlı farklılaşmadığı görülmektedir. Ayrıca yine Analiz sonuçları incelendiğinde katılımcıların COVID-19 Fobi Ölçeği puanları, katılımcıların bir yakınının ya da tanıdığıının pandemi süresinde COVID-19 tanısı alıp almadığına göre istatistiki bakımdan anlamlı farklılaşmadığı görülmektedir. Aynı zamanda katılımcıların COVID-19 Fobi Ölçeği puan ortalamaları, katılımcıların yakınları ya da tanıdıklarının pandemi süresinde hastalığın tanısı sebebiyle vefat etme durumlarına göre istatistiki bakımdan anlamlı farklılaştığını göstermektedir.

Ölçeklerin demografik değişkenlere göre farklılaşmasından sonra ölçeklerin kendi arasındaki ilişkisi incelenmiştir. Bu kapsamda Pearson korelasyon analizi uygulanmıştır. Gerçekleştirilen korelasyon analizi neticesinde, Beck Anksiyete Ölçeği ile Ölüm Kaygısı Ölçeği arasında orta pozitif bir ilişki ($r = 0,445$) olduğu görülmüştür. Bunun yanında Covid-19 Fobi Ölçeği arasında orta pozitif bir ilişki ($r = 0,338$) ve Obsesif Kompulsif Bozukluk Ölçeği arasında orta pozitif bir ilişki olduğu ortaya koyulmuştur. Ölüm Kaygısı Ölçeği ile Covid-19 Fobi Ölçeği arasında orta pozitif bir ilişki ($r = 0,415$) ve Obsesif Kompulsif Bozukluk Ölçeği arasında orta pozitif bir ilişki ($r = 0,491$) bulunmaktadır. Obsesif Kompulsif Bozukluk Ölçeği ile Covid-19 Fobi Ölçeği arasında ise orta pozitif bir ilişki ($r = 0,377$) olduğu gözlenmiştir. Covid-19 Fobi Ölçeği'ni en fazla etkileyen değişkenin ise ölüm korkusu ($r = 0,415$) olduğu gözlenmektedir. Covid-19 Fobi Ölçeği alt boyutu olan psikolojik fobiyi en fazla etkileyen değişkenin ölüm korkusu ($r = 0,386$), sosyal fobiyi en çok etkileyen değişkenin ölüm korkusu ($r = 0,368$), ekonomik fobiyi en çok etkileyen değişkenin obsesif kompulsif bozukluk ($r = 0,334$) ve somatik fobiyi en fazla etkileyen değişkenin ise anksiyete ($r = 0,362$) olduğu görülmektedir.

Tablo 8. Ölçeklerin Kendi Arasındaki Korelasyon Analizi

		1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.
1. Beck Anksiyete Ölçeği	r														
	p														
2. Ölüm Kaygısı Ölçeği	r	,445**													
	p	0													
3. Ölümün Belirsizliği	r	,401**	,950**												
	p	0	0												
4. Ölümü Düşünme ve Tanıklık	r	,410**	,887**	,717**											
	p	0	0	0											
5. Açık Çekme	r	,416**	,854**	,779**	,682**										
	p	0	0	0	0										
6. Obsesif Kompulsif Bozukluk Ölçeği	r	,537**	,491**	,442**	,451**	,464**									
	p	0	0	0	0	0									
7. Bulaş	r	,363**	,407**	,363**	,376**	,394**	,812**								
	p	0	0	0	0	0	0								
8. Zarar Verme ve Hata Yapma Hakkında Sorumluluk	r	,476**	,478**	,432**	,430**	,467**	,838**	,593**							
	p	0	0	0	0	0	0	0							
9. Simetri ve Sıralama	r	,415**	,379**	,360**	,330**	,338**	,813**	,581**	,538**						
	p	0	0	0	0	0	0	0	0						
10. Kabul Edilemez Düşünceler	r	,506**	,348**	,298**	,344**	,325**	,811**	,469**	,632**	,548**					
	p	0	0	0	0	0	0	0	0	0					
11. Covid-19 Fobi Ölçeği	r	,338**	,415**	,377**	,380**	,382**	,316**	,290**	,306**	,279**	,164*				
	p	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,012				
12. Psikolojik	r	,278**	,386**	,353**	,342**	,374**	,271**	,267**	,251**	,231**	,140*	,888**			
	p	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,033	0			
13. Somatik	r	,362**	,340**	,301**	,341**	,271**	,268**	,230**	,248**	,247**	,155*	,824**	,554**		
	p	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,018	0	0		
14. Sosyal	r	,260**	,368**	,343**	,323**	,344**	,236**	,223**	,245**	,207**	0,103	,906**	,812**	,625**	
	p	0	0	0	0	0	0	0,001	0	0,001	0,118	0	0	0	
15. Ekonomik	r	,279**	,320**	,285**	,298**	,304**	,334**	,284**	,332**	,298**	,184**	,814**	,549**	,773**	,621**
	p	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,005	0	0	0	0

Ölçeklerin kendi arasındaki korelasyon analizinden sonra hipotezlerin test edilmesi süreci uygulanmıştır. Bu kapsamda regresyon analizi uygulanmıştır.

H1: Covid-19'un anksiyete üzerinde etkisi vardır.

Covid-19'un anksiyete üzerindeki etkisini tespit etmek amacıyla regresyon analizi yapılmıştır. Yapılan regresyon analizi sonucuna göre Covid-19'un anksiyete üzerinde etkisi olduğu tespit edilmiştir. Oluşturulan modelin denklemi aşağıdaki gibidir:

$$Y_{ANK} = 0,628 + 0,277 X_{COV}$$

Tablo 9. Covid-19'un, Anksiyete Üzerindeki Etkisi

	Standardize edilmemiş katsayılar		Standardize edilmiş katsayılar		F	R ²
	B	Std. Hata	β	t		
Sabit	0,628	2,316		0,271	0,000	29,62
Covid-19 (X _{COV})	0,277	0,051	0,338	5,443	0,000	

Bağımlı değişken: Anksiyete (Y_{ANK})

* p < 0,05

Bu kapsamda "H1: Covid-19'un anksiyete üzerinde etkisi vardır" hipotezi kabul edilmektedir.

H2: Covid-19'un ölüm korkusu üzerinde etkisi vardır.

Covid-19'un ölüm korkusu üzerindeki etkisini tespit etmek amacıyla regresyon analizi yapılmıştır. Yapılan regresyon analizi sonucuna göre Covid-19'un ölüm korkusu üzerinde etkisi olduğu tespit edilmiştir. Oluşturulan modelin denklemi aşağıdaki gibidir:

$$Y_{OLUM} = 2,723 + 0,552 X_{COV}$$

Tablo 10. Covid-19'un, Ölüm Korkusu Üzerindeki Etkisi

	Standardize edilmemiş katsayılar		Standardize edilmiş katsayılar			F	R ²
	B	Std. Hata	β	t	p		
Sabit	2,723	3,628		0,75	0,000	47,88	0,17
Covid-19 (X _{COV})	0,552	0,08	0,415	6,92	0,000		

Bağımlı değişken: Ölüm Korkusu (Y_{OLUM})

* p < 0,05

Bu kapsamda "H2: Covid-19'un ölüm korkusu üzerinde etkisi vardır" hipotezi kabul edilmektedir.

H3: Covid-19'un obsesif kompulsif bozukluk üzerinde etkisi vardır.

Covid-19'un obsesif kompulsif bozukluk üzerindeki etkisini tespit etmek amacıyla regresyon analizi yapılmıştır. Yapılan regresyon analizi sonucuna göre Covid-19'un obsesif kompulsif bozukluk üzerinde etkisi olduğu tespit edilmiştir. Oluşturulan modelin denklemi aşağıdaki gibidir:

$$Y_{OBS} = 9,518 + 0,246 X_{COV}$$

Tablo 11. Covid-19'un, Obsesif Kompulsif Bozukluk Üzerindeki Etkisi

	Standardize edilmemiş katsayılar		Standardize edilmiş katsayılar			F	R ²
	B	Std. Hata	β	t	p		
Sabit	9,518	2,212		4,303	0,000	25,54	0,1
Covid-19 (X _{COV})	0,246	0,049	0,316	5,054	0,000		

Bağımlı değişken: Obsesif Kompulsif Bozukluk (Y_{OBS})

* p < 0,05

Bu kapsamda "H3: Covid-19'un obsesif kompulsif bozukluk üzerinde etkisi vardır" hipotezi kabul edilmektedir.

TARTIŞMA

Hızlı bir şekilde yayılan koronavirüs ile birlikte küresel düzeyde kaygı artmış ve bu durum kişilerin ruh sağlığının bozulmasına sebebiyet vermiştir. Bu durumla birlikte ayrımcılık ve klişeleştirme gibi vakalara yol açılmıştır (Lima ve ark., 2020, s. 3). Bu sebeple bu zorlu dönemde bireylerin zihinsel durumunu inceleyebilmek ve doğru bir şekilde tanımak büyük bir önem taşımaktadır. Yapılan incelemeler sonrasında ortaya çıkan kanıtlar bireyin travma, anksiyete, panik atak ya da intihar düşünceleri yaşayabileceğini ortaya koymaktadır (Taylor ve ark., 2018, s. 9). Gerçekleştirilen son çalışmalar koronavirüsün depresyon, anksiyete ve travma sonrası stres semptomları gibi çeşitli sorunlara yol açtığını göstermektedir. Bu hastalığın yeni ve henüz keşfedilmemiş bir hastalık olmasıyla birlikte hızlı bir şekilde yayılması bireylerin endişe düzeyinin artmasına sebep olmaktadır. Anksiyete ile birlikte bağışıklık sisteminin zayıflaması da virüse yakalanma riskini artırmaktadır (Banerjee, 2020, s. 17). Koronavirüs pandemisiyle beraber fiziksel mesafe kuralları

uygulandığı bilinmektedir. Aynı zamanda kişisel hijyene verilen önem de artmıştır. Yaşanan bu gelişmeler toplumların hayat tarzını değiştirmiştir (Kuper-Smith ve ark., 2020, s. 33). Wang ve arkadaşları (2020) gerçekleştirdiği çalışması-na koronavirüs pandemisinin ilk psikolojik belirtilerini incelemiştir. Çalışma verileri Çin'de anksiyete, depresyon ve stres belirtilerinin meydana geldiğini göstermiştir. Choi ve arkadaşları (2020) yaptığı benzer bir çalışmada koronavirüsün depresyon ve anksiyete seviyesini arttırdığını göstermiştir.

Fineberg ve arkadaşları (2020), obsesif kompulsif bozukluk hastalarının koronavirüs sırasında daha savunmasız olduğuna değinmiştir. Bu durumda bulunan hastaların özel bir bakıma ihtiyaç duyduğu düşünülmektedir (Fineberg ve ark., 2020). Ortaya koyulan bu düşünce obsesif kompulsif hastaların belirsizlik duygusu (Coles ve ark., 2005, s. 2232) ile birlikte tehlikeyi engelleme ihtiyacı ile karakterize edilebilir. Koronavirüsün bu tarz hastalıkları artırması sebebiyle bu tarz bireylerin hastalıktan etkilenme riskinin daha yüksek olacağı düşünülmektedir (Banerjee, 2020; Kumar ve Somani, 2020). SARS salgını döneminde Çin halkının salgına karşı psikolojik tepkilerinin incelendiği araştırmalar, kadınların daha fazla kaygı, depresyon ve stress seviyesine sahip olduğunu göstermektedir (Leung ve ark., 2005, s. 1716). Balkhy ve arkadaşları tarafında (2010, s. 42) gerçekleştirilen bir çalışmada ise H1N1 salgının etkisini incelenmiştir. Çalışmada erkeklerin kaygı seviyesinin kadınlara nazaran daha yüksek olduğu görülmüştür. Ying ve arkadaşları (2020, s. 8) Koronavirüs salgını esnasında sağlık çalışanlarının aileleri üzerinde araştırmaya gerçekleştirmiştir. Araştırma sonunda kadınların erkeklere nazaran daha yüksek anksiyeteye sahip olduğu görülmüştür. Hazırlanan bu araştırmada ise ortaya çıkan bir sonuç 18 ve 24 yaş grubunun anksiyete seviyesinin diğer yaş gruplarına göre daha yüksek olduğunu göstermektedir. Amerika'da koronavirüse dair yapılan bir araştırma, yüksek eğitim seviyesine sahip olan bireylerde daha yüksek kaygı seviyesi olduğunu göstermektedir (Lee, 2020, s. 393). Corona virüsün ilk çıktığı dönemlerde Çin'de yapılan bir çalışma gençlerin daha yüksek anksiyete ve stres düzeyine sahip olduğunu göstermektedir (Wang ve ark., 2020, s. 13). COVID-19 pandemisi döneminde gerçekleştirilen çalışmaları inceleyen bir sistematik bir araştırma ise psikolojik belirti göstermeden genç yaş grubunda bulunmanın oldukça önemli bir risk faktörü olduğunu öne sürmektedir (Xiong ve ark., 2020, s. 55). Katılımcıların COVID-19 pandemisi esnasında hastalık tanısı alıp almadığı durumlarda anksiyete düzeyinde değişiklik gösterdiği görülmektedir. Bunun tespiti için bağımsız örneklem t-testi uygulanmıştır. Test sonuçlarına göre anksiyete düzeyinin koronavirüs sürecinde hastalık tanısı alıp almamalarına göre farklılaştığı gözlenmiştir. Argüder ve arkadaşları (2020) gerçekleştirdiği bir çalışma elde edilen sonuçları destekler niteliktedir. Bu çalışmada koronavirüs hastalık tanısı alanlardaki anksiyete düzeyinin almayanlara göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Literatürde gerçekleştirilen çalışmalar kadınlarda var olan ölüm kaygısı ve hastalık korkusunun erkeklere göre daha yüksek olduğunu öne sürmektedir (Wang ve ark., 2020, s. 1729; Zhong ve ark., 2020, s. 1745). Saleem ve Saleem (2020, s. 309) gerçekleştirdikleri çalışmada erkeklerin daha düşük kaygı seviyesinde bulunduğunu görmüştür. Kavaklı ve arkadaşları (2020, s. 21), kadınların pandemi sürecinde ölüm kaygısını daha yoğun bir şekilde yaşadığını kanıtlamıştır. Saleem ve Saleem (2020, s. 309) gerçekleştirdiği çalışmada yaşlıların daha fazla ölüm kaygısında sahip olduğunu görmüştür. Yine buna benzer bir şekilde Kavaklı ve arkadaşları (2020, s. 21), yaşlı bireylerin pandemi esnasında gençlere göre daha fazla ölüm kaygısı yaşadığını kanıtlamıştır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Dünyada yaşayan bütün insanların endişe ve korku hissi duymasına sebebiyet veren deprem, yangın, sel ve salgın hastalık benzeri olağandışı olaylarla birlikte gelen hastalık, fakirlik, işsizlik ve ölüm gibi durumlar insan oğlunun yaşadığı tüm dönemlerde meydana gelmektedir. Bahsi geçen doğal afet olarak varsayılan olayların insanlar üzerinde bazı etkiler bıraktığı da görülmektedir. Oldukça ciddi kalıcı etkiler bırakan bu olaylar bireylerde davranış değişikliklerine de sebebiyet vermektedir. 2019 yılında ortaya çıkan COVID-19 salgını da olağanüstü doğal afetler arasında yer almaktadır. Dolayısıyla COVID-19 pandemisinin ölüm ve hastalıklarla sonuçlanması, bireylerde endişe ve benzeri kaygı durumlarını tetiklemektedir. COVID-19 salgınının meydana gelmesinden ve ortaya çıkardığı önemli değişikliklerden günümüze kadar dünyanın her yerinde yaşayan insanlar ölüm korkusu, sevdiğini kaybetme korkusu ve gelecek kaygısı gibi çeşitli psikolojik sorunlarla baş etmeye çalışmaktadır. Pandemi durumu hastalıkların meydana getirdiği olumsuzluklar ve hatta ölümle sonuçlandığı için bu durumun farkında olan bireylerin tamamı endişe ve ölüm kaygısı hissetmektedir. Tüm bireylerin hissettiği bu duygular ise bazılarında daha ciddi sorunları tetikleyebilmektedir. Bu probleme dair gerçekleştirilen araştırmalar COVID-19 salgınının anksiyete, yorgunluk, depresyon, travma sonrası stres bozukluğu ve obsesif kompulsif bozukluğu tetiklediğini göstermektedir. Gerçekleştirilen araştırmada bazı önerilerde bulunmak mümkündür:

COVID-19'un ölüm korkusu, obsesif kompulsif bozukluk ve anksiyete üzerindeki etkilerini aynı anda araştırmış olan yeni araştırmaların yapılması literatüre fayda sağlayacaktır.

Pandemi sürecinde ölüm korkusu, obsesif kompulsif bozukluk ve anksiyete düzeylerinin yaşlılarda ve kadınlarda daha fazla olduğu görülmüştür. Bu sebeple yaşlı ve kadınlara yönelik psikolojik desteğin artırılması önem taşımaktadır.

COVID-19 sebebiyle yakınlarını kaybetmiş olan bireylerin psikolojik destek alması sağlanarak, obsesif kompulsif bozukluk düzeylerinin kontrol altında tutulması sağlanabilir.

Hazırlanan çalışmanın örneklemini 18 ile 64 yaş grubu arasındaki bireylerle sınırlı olmaktadır. Farklı bir örneklem grubuyla özellikle çocuklara yönelik analizlerinin yapılması literatür için faydalı olacaktır.

KAYNAKÇA

- Abba-Aji, A., Li, D., Hrabok, M., Shalaby, R., Gusnowski, A., Vuong, W., ve Agyapong, V. I. (2020). COVID-19 pandemic and mental health: prevalence and correlates of new-onset obsessive-compulsive symptoms in a Canadian province, *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(19), 6986-6997.
- Argüder, E., Kilic, H., Kacar, D., Kaya, G., Kayaaslan, B., Güner, R. (2020). Anxiety and depression levels in hospitalized patients due to Covid-19 infection. *Ankara Medical Journal*, 20(4), 971-981.
- Balkhy, H. H., Abolfotouh, M. A., Al-Hathloul, R. H., Al-Jumah, M. A. (2010). Awareness, Attitudes, And Practices Related to The Swine Influenza Pandemic Among The Saudi Public, *Bmc Infectious Diseases*, 10, 42-52.
- Banerjee, D. (2020). The COVID-19 outbreak: Crucial role the psychiatrists can play. *Asian journal of psychiatry*, 50, 102014.
- Burke, T., Berry, A., Taylor, L. K., Stafford, O., Murphy, E., Shevlin, M., Ve Carr, A. (2020). Increased Psychological Distress During Covid-19 And Quarantine In Ireland: A National Survey, *Journal Of Clinical Medicine*, 9(11), 3481-3485.
- Choi, E. P. H., Hui, B. P. H., Wan, E. Y. F. (2020). Depression And Anxiety In Hong Kong During Covid-19, *International Journal Of Environmental Research And Public Health*, 17(10), 3740-3745.
- Chowell, G., Mizumoto, K. (2020). The Covid-19 Pandemic In The USA: What Might We Expect?, *The Lancet*, 395, 1093-1094.
- Coles, M. E., Cook, L. M., Blake, T. R. (2007). Assessing Obsessive Compulsive Symptoms And Cognitions On The Internet: Evidence For The Comparability Of Paper And Internet Administration, *Behaviour Research And Therapy*, 45(9), 2232-2240.
- Ferrer, R. (2020). Covid-19 Pandemic: The Greatest Challenge In The History Of Critical Care, *Medicina Intensiva*, 44(6), 323.
- Fineberg, N. A., Van Ameringen, M., Drummond, L., Hollander, E., Stein, D. J., Geller, D., Ve Dell'osso, B. (2020). How To Manage Obsessive-Compulsive Disorder (Ocd) Under Covid-19: A Clinician's Guide From The International College Of Obsessive Compulsive Spectrum Disorders (Icocs) And The Obsessive-Compulsive And Related Disorders Research Network (Ocrn) Of The European College Of Neuropsychopharmacology, *Comprehensive Psychiatry*, 100, 152174-152175.
- Haleem, A., Javaid, M., Vaishya, R. (2020). Effects Of Covid-19 Pandemic In Daily Life, *Current Medicine Research And Practice*, 10(2), 78.
- Kavaklı, M., Ak, M., Uğuz, F., Türkmen, O. O. (2020). The mediating role of self-compassion in the relationship between perceived COVID-19 threat and death anxiety. *Journal of Clinical Psychiatry*, 23(Supp: 1), 15-23.
- Koc, M. (2002). Ölüm Korkusu Üzerine Kuramsal Açıdan Psikolojik Bir Değerlendirme, *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 4(6), 7-20.
- Kumar, A., Somani, A. (2020). Dealing With Corona Virus Anxiety And Ocd, *Asian Journal Of Psychiatry*, 51, 102053-102054.
- Kuper-Smith, B. J., Doppelhofer, L. M., Oganian, Y., Rosenblau, G., Korn, C. (2020). Optimistic Beliefs About The Personal Impact Of Covid-19, *Royal Society Open Science*, 1-39.
- Lee, S. (2020). Coronavirus Anxiety Scale: A Brief Mental Health Screener For Covid-19 Related Anxiety, *Death Studies*, 44(7), 393-401.
- Lehmann, S. W. (2003). Psychiatric disorders in older women, *International Review of Psychiatry*, 15(3), 269-279.
- Leung, G. M., Ho, L. M., Chan, S. K., Ho, S. Y., Bacon-Shone, J., Choy, R. Y., Fielding, R. (2005). Longitudinal Assessment of Community Psychobehavioral Responses During And After The 2003 Outbreak of Severe Acute Respiratory Syndrome In Hong Kong, *Clinical Infectious Diseases*, 40(12), 1713-1720.
- Lima, C. K. T., de Medeiros Carvalho, P. M., Lima, I. D. A. A. S., de Oliveira Nunes, J. V. A., Saraiva, J. S., de Souza, R. I., Neto, M. L. R. (2020). The emotional impact of Coronavirus 2019-nCoV (new Coronavirus disease). *Psychiatry research*, 287, 112915.
- Rogers, J. P., Chesney, E., Oliver, D., Pollak, T. A., Mcguire, P., Fugar-Poli, P., David, A. S. (2020). Psychiatric and neuropsychiatric presentations associated with severe coronavirus infections: a systematic review and meta-analysis with comparison to the COVID-19 pandemic, *The Lancet Psychiatry*, 7(7), 611-627.
- Saleem, T., & Saleem, S. (2020). Religiosity and death anxiety: A study of Muslim dars attendees. *Journal of religion and health*, 59(1), 309-317.

- Salehi F, Mohsenzade F, Arefi M. (2016). Prevalence of death anxiety in patients with breast cancer in Kermanshah, Iran *J Breast Dis*, 2016, 34-40.
- Sarikaya, Y. (2013). Ölüm Kaygısı Ölçeği Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziosmanpaşa Üniversitesi.
- Tang P. L., Chiou C. P., Lin H. S., Wang C., Liand S. L. (2011). Correlates of death anxiety among Taiwanese cancer patients, *Cancer Nursery*, 286-292.
- Taylor, M. R., Agho, K. E., Stevens, G. J., Raphael, B. (2008). Factors influencing psychological distress during a disease epidemic: data from Australia's first outbreak of equine influenza. *BMC public health*, 8(1), 1-13.
- Terpos, E., Ntanasis Stathopoulos, I., Elalamy, I., Kastritis, E., Sergentanis, T. N., Politou, M., Dimopoulos, M. A. (2020). Hematological findings and complications of COVID 19, *American journal of hematology*, 95(7), 834-847.
- Wang, C., Pan, R., Wan, X., Tan, Y., Xu, L., Ho, C. S., Ho, R. C. (2020). Immediate psychological responses and associated factors during the initial stage of the 2019 coronavirus disease (COVID-19) epidemic among the general population in China, *International journal of environmental research and public health*, 17(5), 1729.
- Xiong, J., Lipsitz, O., Nasri, F., Lui, L., Gill, H., Phan, L., Et Al. (2020). Impact Of Covid-19 Pandemic On Mental Health In The General Population: A Systematic Review. *Journal Of Affective Disorders*, 277, 55-64.
- Ying, Y., Ruan, L., Kong, F., Zhu, B., Ji, Y. Ve Lou, Z. (2020). Mental Health Status Among Family Members Of Health Care Workers In Ningbo, China, During The Coronavirus Disease 2019 (Covid-19) Outbreak: A Cross-Sectional Study, *Bmc Psychiatry*, 20,(1), 1-10.
- Zhong, B. L., Luo, W., Li, H. M., Zhang, Q. Q., Liu, X. G., Li, W. T. Ve Li, Y. (2020). Knowledge, Attitudes, And Practices Towards Covid-19 Among Chinese Residents During The Rapid Rise Period Of The Covid-19 Outbreak: A Quick Online Cross-Sectional Survey, *International Journal Of Biological Sciences*, 16(10), 1745-1755.